

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ****ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ**

ΥΠΟΘΕΣΗ Ι Λ - Κ κατά της **ΕΛΛΑΔΟΣ**
(*Προσφυγή υπ' αριθ. 65430/01*)

ΑΠΟΦΑΣΗ**ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ****19 Μαΐου 2004**

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 § 2 της Σύμβασης.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 19-05-2004

[υπογραφή :]

/ S. NIELSEN /

Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση ΈΛ - Κ κατά της **Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους κ.κ. δικαστές:

P. LORENZEN, *Πρόεδρος,*

K.Λ. POZAKH,

F. TULKENS,

S. BOTOUCHAROVA,

V. ZAGREBELSKY,

E. STEINER,

K. HAJIYEV,

και από τον κ. S. NIELSEN, *Γραμματέα του Τμήματος*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 19 Δεκεμβρίου 2002 και 29 Απριλίου 2004,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την τελευταία ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 65430/01) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η Ελληνίδα υπήκοος I Λ -K («η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 26 Ιουλίου 2000 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπείται από τον Δικηγόρο Αθηνών Π. Μηλιαράκη. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Ι. Μπακόπουλο, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα παραπονείται, υπό το πρίσμα των άρθρων 6 § 1, 13 και 17 της Συμβάσεως, για τη διάρκεια διαδικασίας διοικητικής φύσεως.

4. Η προσφυγή διεβιβάσθη στο πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα το οποίο επελήφθη της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Με την από 19 Δεκεμβρίου 2002 απόφαση, το Δικαστήριο έκανε την προσφυγή δεκτή.

6. Τόσο η προσφεύγουσα όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

7. Η προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1944 και διαμένει στην Αθήνα.

8. Από το 1966 έως το 1973, η προσφεύγουσα εργάσθηκε ως εκπαιδευτικός. Στις 19 Οκτωβρίου 1973, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (1967-1974), παραιτήθηκε από τη θέση της. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι λόγω των δημοκρατικών φρονημάτων της, απετέλεσε αντικείμενο ψυχολογικού πολέμου εκ μέρους του ιεραρχικώς ανωτέρου της – ο οποίος ήταν φίλα προσκείμενος στο καθεστώς -, γεγονός το οποίο την υποχρέωσε σε παραίτηση.

9. Στις 19 Μαΐου 1982, πολλά έτη μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, η προσφεύγουσα προσέφυγε ενώπιον της ειδικής επιτροπής δευτεροβάθμιας κρίσης, ζητώντας την αποκατάστασή της, ώστε τα έτη τα οποία παρήλθαν εκτός της υπηρεσίας της να δύνανται να ληφθούν υπόψη. Επικαλούταν προς επίρρωση της προσφυγής της το νομοθετικό διάταγμα 76/1974, το οποίο προέβλεπε την αποκατάσταση των δημοσίων λειτουργών οι οποίοι εξαναγκάσθηκαν σε παραίτηση από τις θέσεις τους κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Το αίτημά της απερρίφθη στις 28 Ιουνίου 1983, επειδή η προσφεύγουσα είχε παραιτηθεί για λόγους υγείας και όχι λόγω των δημοκρατικών φρονημάτων της.

10. Στις 22 Δεκεμβρίου 1983, η προσφεύγουσα εφесίβαλε την απόφαση αυτή.

11. Το 1984, η προσφεύγουσα επανήλθε στην εκπαίδευση.

12. Στις 24 Φεβρουαρίου 1987, η ειδική επιτροπή δευτεροβάθμιας κρίσης επικύρωσε την από 28 Ιουνίου 1983 απόφασή της και απέρριψε την έφεση της προσφεύγουσας (απόφαση 76/1987).

13. Στις 8 Οκτωβρίου 1987, η προσφεύγουσα προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ζητώντας την ακύρωση της προαναφερομένης αποφάσεως. Η υπόθεση συζητήθηκε στις 2 Ιουνίου 1988.

14. Στις 23 Ιουνίου 1988, το Συμβούλιο της Επικρατείας παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του διοικητικού εφετείου Αθηνών (απόφαση 2859/1988). Η υπόθεση συζητήθηκε στις 19 Μαΐου 1989.

15. Στις 29 Μαΐου 1989, το εφετείο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση επειδή δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη και παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον της ειδικής επιτροπής δευτεροβάθμιας κρίσης (απόφαση 1182/1989). Η εν λόγω επιτροπή συνεδρίασε μόλις στις 5 Νοεμβρίου 1996. Στις 21 Ιανουαρίου 1997, απέρριψε το αίτημα της προσφεύγουσας επειδή η τελευταία δεν είχε δυνηθεί να αποδείξει ότι η παραίτησή της οφειλόταν στην αντίθεσή της προς το καθεστώς της δικτατορίας. Ειδικότερα, η επιτροπή επεσήμανε ότι η προσφεύγουσα υπηρετούσε στο χωριό της, γεγονός το οποίο συνιστούσε προνομιακή μεταχείριση, και ότι οι βαθμοί αξιολογήσεώς της ήταν ιδιαίτερα υψηλοί, γεγονός το οποίο δεν μαρτυρούσε δυσμένεια εκ μέρους των αρχών έναντι αυτής.

16. Στις 26 Απριλίου 1999, η προσφεύγουσα προσέφυγε ενώπιον του διοικητικού εφετείου, ζητώντας την ακύρωση της προαναφερομένης αποφάσεως. Η υπόθεση συζητήθηκε στις 26 Ιανουαρίου 2001.

17. Στις 18 Φεβρουαρίου 2001, το εφετείο επικύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, εκτιμώντας ότι ήταν δεόντως και επαρκώς αιτιολογημένη και ότι δεν στηριζόταν σε εσφαλμένη βάση ως προς την εκτίμηση (απόφαση 309/2001).

18. Στις 22 Νοεμβρίου 2001, η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως. Ήδη η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

19. Η προσφεύγουσα παραπονείται για τη διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει σχετικά τα εξής :
«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί (...) εντός λογικής προθεσμίας, από (...) δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

20. Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι εξ επόψεως ημερολογιακής όσον αφορά τη διαδικασία, οι δικαστικές αρχές, οσάκις ήταν σε θέση να το πράξουν, απεφάνθησαν εντός ευλόγων προθεσμιών. Δεν θα πρέπει ο διαδραμών ενώπιον της ειδικής επιτροπής δευτεροβάθμιας κρίσης χρόνος να ληφθεί υπόψη προκειμένου να εκτιμηθεί ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της προθεσμίας.

A. Περίοδος η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη

21. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η διαδικασία άρχισε στις 19 Μαΐου 1982, ημερομηνία κατά την οποία η προσφεύγουσα προσέφυγε ενώπιον της ειδικής επιτροπής δευτεροβάθμιας κρίσης (βλ. *X κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 31 Μαρτίου 1992, série A n° 234-C, σελ. 90, § 31) και ήδη εκκρεμεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Διήρκεσε επομένως μέχρι σήμερα

περισσότερο από είκοσι ένα έτη, εκ των οποίων περισσότερα από δεκαοκτώ έτη μετά από τις 20 Νοεμβρίου 1985, ημερομηνία αναγνώρισης του δικαιώματος ατομικής προσφυγής από την Ελλάδα.

B. Εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της διαδικασίας

22. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της υποθέσεως και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων, τα οποία έχει θέσει η νομολογία αυτού, όπως ειδικότερα η πολυπλοκότητα της υποθέσεως, η συμπεριφορά του προσφεύγοντος και η συμπεριφορά των αρμοδίων αρχών, ως και οι συνέπειες της διαφοράς για τους ενδιαφερομένους (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά της Γαλλίας* [GC], n° 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

23. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η υπόθεση δεν παρουσίαζε ιδιαίτερη δυσκολία και ότι δεν ευθύνεται με τη συμπεριφορά της η προσφεύγουσα. Πρέπει επομένως να διαπιστωθεί ότι, εφόσον πρόκειται για διάρκεια η οποία υπερβαίνει τα δεκαοκτώ έτη, η βραδύτητα της διαδικασίας οφείλεται κυρίως στη συμπεριφορά των αρχών και δικαστηρίων που επελήφθησαν της υποθέσεως.

24. Το Δικαστήριο δηλώνει για μία ακόμα φορά ότι αρμόδια να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τρόπον ώστε τα δικαστήριά τους να δύνανται να εγγυώνται σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα σε έκδοση οριστικής αποφάσεως επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων του αστικής φύσεως εντός λογικής προθεσμίας, είναι τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, περαιτέρω, ότι το Κράτος ευθύνεται για το σύνολο των υπηρεσιών του, και όχι μόνον για τα δικαστικά όργανά του (*Moreira de Azevedo κατά της Προτογαλίας*, απόφαση από 23 Οκτωβρίου 1990, série A n° 189, sel. 19, § 73). Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατό να κρίνει το Δικαστήριο «εύλογο» τον συνολικό διαδραμώντα χρόνο στην παρούσα υπόθεση.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

II. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

25. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται επίσης ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής :

«Παν πρόσωπο του οποίου τα αναγνωριζόμενα στη (...) Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες παραβιάσθηκαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων τους.»

26. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφαση *Kudla κατά της Πολωνίας* από 26 Οκτωβρίου 2000 ([GC], n° 30210/96, § 156, CEDH 2000-VII), έκρινε ότι η ορθή ερμηνεία του άρθρου 13 είναι ότι «η διάταξη αυτή εγγυάται πραγματική προσφυγή ενώπιον εθνικής αρχής επιτρέπouσα τη διατύπωση παραπόνων όσον αφορά παράβαση της υποχρεώσεως, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 6 § 1, να δικάζουν τις υποθέσεις εντός ευλόγου προθεσμίας».

27. Εξ άλλου, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν προσφέρει στους ενδιαφερομένους πραγματική προσφυγή υπό την έννοια του άρθρου 13 της Συμβάσεως, η οποία θα τους επέτρεπε να παραπονεθούν για τη διάρκεια διαδικασίας (*Κόντη-Αρβανίτη κατά της Ελλάδος*, n° 53401/99, §§ 29-30, 10 Απριλίου 2003).

28. Επομένως, το Δικαστήριο κρίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Συμβάσεως λόγω της απουσίας στο εσωτερικό δίκαιο προσφυγής η οποία θα είχε επιτρέψει στην προσφεύγουσα να επιτύχει την κατοχύρωση του δικαιώματός της να δικαστεί η υπόθεσή της εντός ευλόγου προθεσμίας, υπό την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

III. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 17 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

29. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται επίσης ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 17 της Συμβάσεως. Επειδή η αιτίασή της αναφέρεται στα περιστατικά τα οποία εξετάσθηκαν στο πλαίσιο των άρθρων 6 § 1 και 13 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν χρήζει ξεχωριστής εξέτασης.

IV. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

30. Κατά το άρθρο 41 της Συμβάσεως,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και αν το εσωτερικό δίκαιο του υψηλού συμβαλλομένου μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

31. Η προσφεύγουσα ζητά 237 935,05 ευρώ για την υλική ζημία την οποία υπέστη από της παραιτήσεώς της το 1973, και 30 000 000 ευρώ για ηθική βλάβη. Δηλώνει ότι δεν επιθυμεί να απαιτήσει κάποιο ποσό για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη.

32. Η Κυβέρνηση κρίνει τα ποσά αυτά υπερβολικά. Δηλώνει ειδικότερα ότι δεν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στην υλική ζημία την οποία υπέστη η προσφεύγουσα κατά τους ισχυρισμούς της, και στις διαπιστωθείσες παραβιάσεις. Εκτιμά, περαιτέρω, ότι και μόνον η διαπίστωση παραβιάσεως θα αποτελούσε αυτή καθεαυτή επαρκή επανόρθωση για την ηθική βλάβη.

33. Το Δικαστήριο συµμερίζεται την άποψη της Κυβερνήσεως όσον αφορά το αίτηµα της προσφεύγουσας για την υλική ζηµία. Πράγµατι, εκτιµά ότι τίποτα δεν δικαιολογεί την επιδίκαση αποζηµιώσεως για τον λόγο αυτόν.

34. Το Δικαστήριο εκτιµά, εν τούτοις, ότι η προσφεύγουσα υπέστη ηθική βλάβη λόγω της σε βάρος της παραβιάσεως των άρθρων 6 § 1 και 13 της Συμβάσεως. Αποφαινόµενο κατά δίκαια κρίση, όπως ορίζει το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα 10 000 ευρώ για τον λόγο αυτόν.

Β. Τόκοι υπερημερίας

35. Το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκολύνσεως οριακού δανείου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης προσαυξανόµενου κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Συμβάσεως.
3. *Κρίνει* ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετασθεί µεμονωµένα η αιτίαση στο πλαίσιο του άρθρου 17 της Συμβάσεως.
4. *Κρίνει* ότι
  - α) το εναγόμενο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει, εντός τριών µηνών από της ηµεροµηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συµφώνως προς το άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, 10 000 ευρώ (δέκα χιλιάδες ευρώ) για ηθική βλάβη,
  - β) από της εκπνοής της εν λόγω προθεσμίας και µέχρι της καταβολής, το ποσό αυτό θα προσαυζάνεται µε απλό τόκο ίσο προς το ισχύον

κατά την περίοδο αυτή επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανείου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 19 Μαΐου 2004 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

Peer LORENZEN

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ